

KWARTAALSCHRIFT van de Historische vereniging OLD REURLE.

Jaargang 11 nummer 1.

- Voorzitter** : A.P.J. van Heck, Dorpsstraat 35, 7261 AV Ruurlo.
Telefoon 05735 - 2894.
- Secretaresse** : Mevr. S. Klein Bluemink, Postbus 61, 7261 KL Ruurlo.
Telefoon 05735 - 1685.
- Penningmeester** : Mevr. R. Greupink, Hessenweg 4, 7261 AP Ruurlo.
Telefoon 05735 - 2477.
Bankrekening: RABO-bank Ruurlo, rekeningnummer 3567.22.996
t.n.v. Old Reurle.
- Lid** : Mevr. H. Wolsink, Binnemansdijk 1, 7261 MA Ruurlo.
Telefoon 05735 - 1783.
- Lid** : G.J. Kleyn Winkel, Dwarsdijk 10, 7025 CR Halle.
Telefoon 05736 - 1248.
- Redactieadres** : J.H. Tornij, 't Gotink 43, 7261 VE Ruurlo.
Telefoon 05735 - 2997.

De vereniging is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Zutphen, onder nummer V 103401.
Het kwartaalschrift Onder d'n Kroezeboom is geregistreerd onder nummer ISSN 0929-919X.

VAN DE VOORZITTER:

We gaan weer zoetjes aan naar de lente. Te hopen valt, dat wij verlost worden van de wel erg natte periode die we gehad hebben. Zoals verderop vermeld, zal na de pauze van de algemene ledenvergadering een video-opname, eigendom van mevrouw F.L. Kok - Ouwersloot, over de fuchsiatentoonstelling worden vertoond. De meesten zullen deze grandioze tentoonstelling wel hebben gezien; maar weinigen weten iets af van de voorbereidingen. En dát wordt nu getoond. Wat was het toen heet en wat snakte de natuur naar water. Kom daar nu eens om!

De jaarlijkse bijeenkomst met de historische vereniging Lochem-Laren vindt plaats op **13 april a.s.** in **hotel Meilink** in Barchem, en **NIET** zoals aangekondigd in zaal Bousema te Lochem. Het thema van deze avond: **Veluwe, land en water**. De aanvang is 20.00 uur. Gezien de korte afstand tussen Ruurlo en Barchem reken ik op een grote delegatie van "Old Reurle".

Onze laatste bijeenkomst voor de zomer vindt plaats op **1 mei a.s.** in zaal de Luifel, alwaar **drs. J.L. Sellink** uit Winterswijk een dia-presentatie over **Achterhoekse Uurwerken** zal verzorgen. Het lijkt zo'n simpel onderwerp, maar niets is minder waar. De heer Sellink heeft hier een interessante hobby van gemaakt. U bent welkom.

ALGEMENE LEDENVERGADERING:

Op woensdag 9 maart a.s. vindt, overeenkomstig het Huishoudelijk Reglement, de jaarlijkse algemene ledenvergadering plaats van de historische vereniging "Old Reurle". De plaats is zaal de Luifel te Ruurlo en de aanvang is 20.00 uur.

A G E N D A:

1. Opening door de voorzitter.
2. Mededelingen en ingekomen stukken.
3. Jaarverslag van de secretaris (wordt voorgelezen).
4. Verslag van de kascommissie.
5. Benoeming nieuw lid van de kascommissie.
De heer B. van Essen is aftredend.
6. Financieel verslag 1993 en begroting 1994.
7. Bestuursverkiezing.
Mevrouw H. Wolsink treedt statutair af, maar stelt zich herkiesbaar.
8. Rondvraag.
9. Sluiting.

FINANCIEEL VERSLAG

Rekening van lasten en baten over 1993.

BATEN		1992	1993	LASTEN		1992	1993			
Contributies	f	3825,-	f	4022,50	Bijeenkomsten	f	367,45	f	276,85	
Subsidie	f	804,58	f	808,45	Sprekers	f	509,-	f	700,-	
Giften	f	850,-	f	--	Kamer v. K.h.	f	61,-	f	61,-	
Rente	f	245,37	f	276,52	Best.kosten	f	110,90	f	60,95	
Adv.Kroezeb.	f	300,-	f	300,-	Kadobonnen e.d.	f	136,55	f	50,-	
Boeken	f	57,50	f	7054,40	Adv.Contact	f	178,08	f	216,70	
Entreegelden	f	40,-	f	162,50	Kroezeboom	f	1152,25	f	1302,90	
Bibliotheek A.	f	15,-	f	--	W.A.Verzeker.	f	180,67	f	180,67	
Kopieengeld	f	130,50	f	--	Abonmenten	f	100,-	f	75,-	
					Onk.Transvaal	f	--	f	2029,30	
					Saldo	f	3472,05	f	7671,-	
		f	6267,95	f	12624,37		f	6267,95	f	12624,37

Balans per 31 december 1993.

		1992	1993			1992	1993			
Kas	f	253,95	f	432,65	Reeds ontv.					
Rabobank	f	6541,68	f	9041,03	contributie	f	25,-	f	30,-	
Bondsspaarb.	f	3738,86	f	8118,53	Reeds ontv.					
Reserve	f	3500,-	f	4000,-	advertenties	f	300,-	f	--	
Nog te ontv.					Nog te beta-					
rente	f	217,17	f	220,40	len	f	29,68	f	149,55	
Reeds bet.	f	410,-	f	238,75	Kapitaal	f	14306,98	f	21871,81	
		f	14661,66	f	22051,36		f	14661,66	f	22051,36

Hierbij treft u de rekening van lasten en baten over 1993 aan en tevens de balans per 31 december 1993. De gegevens zijn op 26 januari 1994 gecontroleerd door de heren Van Essen en Post en accoord bevonden. Tevens is de begroting voor 1994 opgenomen. (z.o.z.)

De penningmeester
Reina Greupink

Baten	1993	werkelijk	1994	Lasten	1993	werkelijk	1994
Contributies	f 3800,-	f 4022,50	f 4000,-	Bijeenkomsten	f 400,-	f 276,85	f 350,-
Advertenties	300,-	300,-	300,-	Sprekers	550,-	700,-	700,-
Rente	250,-	276,52	250,-	Best.kosten	200,-	60,95	200,-
Subsidie	P.M.	808,45	P.M.	Adver.Contact	200,-	216,70	225,-
Boeken	1300,-	7054,40	P.M.	Kroezeboom	1500,-	1302,90	1500,-
Entreegelden	P.M.	162,50	P.M.	K.v.Koophandel	60,-	61,-	60,-
Te kort	60,-	--	4485,-	W.A.Verzekering	200,-	180,67	200,-
				Abonnementen	100,-	75,-	100,-
				Boeken	1800,-	2029,30	P.M.
				Jubileum	--	--	5000,-
				Onvoorzien	200,-	50,-	200,-
				Reserve	500,-	500,-	500,-
	f 5710,-	--	f 9035,-				
					f 5710,-	--	f 9035,-

CONTRIBUTIE 1994 !

Dit jaar treft u geen bijgevoegde acceptgiro kaart aan, aangezien de inningskosten tamelijk hoog zijn. Daarom zou ik u willen vragen de contributie 1994 voor 1 april a.s. over te willen maken door middel van uw eigen overschrijvingsformulier.

Het rekeningnummer van „Old Reurle“ bij de Rabobank is 55.67.22.996.

Het gironummer van de Rabobank is 905.733.

Graag met vermelding van naam en contributie 1994.

De contributie is f 25,-, voor echtparen f 37.50.

Bij voorbaat hartelijk dank! Reina Graupink.

CONTRIBUTIE !
 betaald 18/3-94
 94 05 (03)

OOK DIT IS HISTORIE.

door A.P.J. van Heck.

Tot de invoering van het decimale stelsel moeten onze voorouders veel moeite hebben gehad met het omrekenen van geld. Immers, vóór die tijd had men onder andere de volgende munteenheden:

1 gulden = 20 stuivers.
 1 stuiver = 5 cent of 8 duiten.
 1/16 stuiver = 1 penning.
 1/8 stuiver = 1 duit.

Uit een 18e eeuws lesboekje van een schoolmeester, koster, voorzanger en wat hij nog meer deed, ontleende ik de volgende voorbeelden:

Segt mij, 370 gulden, hoeveel penningen zijn 't ?

370	
20	
-----	x
7400	
16	
-----	x
44400	
74000	
-----	=
118400	

Maar nu wordt het moeilijker.

Segt mij, 561 gulden, 19 stuivers, 15 penningen; hoeveel penningen zijn 't ?

gld	st	pen	
561	19	15	
20			
-----			x
11220	+ 19		
11239			
16			
-----			x
67434			
112390			
-----			=
179824	+ 15		
-----			=
179839			

VERSLAG van de JUBILEUM-FESTIVITEITEN van OLD REURLE.

Op 12 en 13 februari 1994 vierde de historische vereniging Old Reurle haar 10 jarig bestaan met diverse activiteiten in zalen centrum De Luifel te Ruurlo. Het programma werd zaterdagmiddag geopend met de radio-uitzending "Rondum Reurle". Hierin werd door presentator Arie Ribbers aandacht besteed aan het jubileum. Hij had tijdens de uitzending een gesprek met de oud-voorzitter Jan Oonk en de huidige voorzitter Ton van Heck. Verder maakte hij een praatje met de mensen die in de grote zaal oude beroepen uitoefenden, zoals de mutsenmaakster mevrouw Ries Wolterink; de spinster mevrouw Riek Doornink en de klompenmaker, de heer Henk Diks. Ook Carl Lankveld met zijn expositie over de 2e wereldoorlog, bestaande uit oude kranten, boeken, foto's en voorwerpen en de stands van het Staring-instituut en de openbare bibliotheek Ruurlo werden niet vergeten. Bij deze beide laatste stands konden de geïnteresseerden boeken aantreffen over de gehele Achterhoekse Geschiedenis en cultuur. Ook waren daar de boeken van Kerst Zwart in te zien, afkomstig uit de prive-verzameling van de heer Win Bluemers.

Om 16.00 uur werd in de grote zaal de tentoonstelling geopend door de voorzitter van de vereniging. Hij bedankte in zijn openingswoord de organisatiecommissie en de vrijwilligers voor hun velé werk. Hij ging in het kort ook in op de geschiedenis van de vereniging, waarbij hij resumeerde, dat er in de afgelopen 10 jaar ongeveer 80 verenigingsavonden waren georganiseerd en ons kwartaalschrift Onder d'n Kroezeboom ongeveer 40 maal was verschenen. Aan het eind deed hij een oproep aan de aanwezigen, om lid te worden van onze vereniging.

Na deze officiële opening konden de bezoekers zich, naast de stands en oude ambachten, in de grote zaal hun ogen uitkijken aan oude piepenkasten en bruiloftspijpen, oude schilderijen, oude letterdoeken, lucht- en schoolfoto's en foto's van oude dorpsgezichten van Ruurlo, bodemvondsten uit Ruurlo en diverse oude kaarten van de gemeente Ruurlo.

In een kleine zaal werd door de heren E. Toevank en H. Klomp doorlopend een dia-presentatie en oude films vertoond. Deze voorstelling werd zowel zaterdag als zondag druk bezocht, waardoor de zaal regelmatig tot de laatste steoel was gevuld.

De organisatie kon op zaterdag tussen 16.00 en 19.00 uur een kleine 100 bezoekers begroeten. Op de zondag was de tentoonstelling geopend tussen 10.00 en 17.00 uur en kwamen er ongeveer 400 bezoekers een kijkje nemen.

De vereniging werd zondag vereerd met het bezoek van de zoon van wijlen meester Kerst Zwart, de heer J.W. Zwart, die ondanks zijn hoge leeftijd, de gehele middag op de tentoonstelling aanwezig was.

Tijdens de beide dagen kon de vereniging 15 nieuwe leden noteren. Als 200-ste lid werd de familie M. Wevers, Molenlaan 1a te Ruurlo begroet. Zij kregen uit handen van het bestuur en bos bloemen en een gratis jaar-lidmaatschap overhandigd.

Daarnaast waren veel bezoekers geïnteresseerd in de aanwezige boeken en namen verschillende van hen een boek of kalender mee naar huis.

Na afloop van de tentoonstelling, kreeg de historische vereniging Old Reurle van de kantoorhouder van de ABN/AMRO-bank de grote 3-delige luchtfoto aangeboden, die voorheen in de hal van deze bank te bezichtigen was.

De historische vereniging Old Reurle kan terugkijken op een geslaagde jubileumviering. Het bestuur wil -mede namens de vele bezoekers- de organisatiecommissie en de vele vrijwilligers bedanken voor hun grote inzet. Zonder hen was het organiseren van zo'n activiteit niet mogelijk geweest.

Naar aanleiding van de tentoonstelling, waar U onder andere de bruiloftspijp kon bezichtigen vind U daarvan op de volgende bladzijde een beschrijving.

DE GESCHIEDENIS VAN DE BRUIDEGOMSPIJP

Het huwelijk is door de eeuwen heen met veel gebruiken gepaard gegaan, waaronder het traditie getrouw aanbieden van geschenken.

Eén van deze geschenken is de bruidegomspijp, een met lintjes, strikjes, stoffen bloempjes en soms zelfs met kleine glazen balletjes versierde lange Goudse pijp. De bruidegom kreeg die op de huwelijksdag aangeboden en na de huwelijksdag werd deze pijp in "de mooie kamer" vaak in een kastje aan de wand gehangen, dit vanwege de 19e eeuwse overlevering, dat wanneer de pijp zou breken, ook het huwelijk kapot zou gaan....

De pijp kwam alleen nog de kast uit met het zilveren en/of gouden huwelijksfeest.

Zover men heeft kunnen nagaan is de bruidegomspijp in zwang geraakt begin 1600 en wel in eerste instantie als een soort "aftasten" van de gevoelens van het meisje waar de jonge man voor kwam.

In sommige streken kreeg hij wanneer het meisje hem wel leuk vond, een pijp aangeboden en wanneer hem dan ook een vuurtje werd verstrekt om de pijp met de overige familieleden te roken, was dit het bewijs dat het meisje hem wel leuk vond.

Vroeg de arme ongelukkige vrijer om een vuurtje, tot drie keer toe en werd hem dit geweigerd, kon hij gaan, dan zag het meisje niets in hem.

De dag van het huwelijk kreeg de bruidegom of van zijn a.s. vrouw, of van de schoonfamilie, soms ook van de vrienden de versierde pijp, dat was weer enigszins afhankelijk van het deel van het land.

In de oude verhalen leest men dat op de bruiloftsdag na de toespraak van een der noabers, de versierde brugumspiepe wordt aangereikt als "een symbool van de waardigheid des mans"!

Ook stopte de bruid soms de pijp en reikte hem aan haar kersverse echtgenoot om te benadrukken hoe haar ondergeschikte rol in hun huwelijk zou zijn.....

In de Gelderse Achterhoek werd de pijp en het boeketje van de bruid samen in een kastje aan de muur gehangen, het blijkt vaak een grote corsage te zijn die in de kast hangt en niet het echte boeket, omdat een gedroogd boeket te rond zou zijn en nooit in de "piepekaste" zou hebben gepast!

Hoe dan ook, zelfs de uitdrukking "een zware pijp roken" zou gebaseerd zijn op het feit dat de bruidegom verplicht was de pijp op zijn trouwdag met grote regelmaat te roken, ook niet-rokers moesten meedoen, of zij soms moesten stoppen van het hoesten en het onpasselijk worden..... vandaar de uitdrukking "een zware pijp roken".

Ook is bijgaand wensje, uitgesproken bij de overhandiging aardig.

Zo'n bruidspijp wordt alom geprezen
't Is 't mooiste wat men u kan bien,
ze moet op iedere bruiloft wezen
zoals ge haar nu heden kunt zien.
Aanvaard hem bruigom, blij van harte
en vul hem met tabak,
rook nog jaren, vrij van smarte,
uit deze pijp op uw gemak.

Zo u ziet, een alleraardigst gebruik, dat waard is om weer in ere hersteld te worden!

10 JAAR ONDER D'N KROEZEBOOM.

Hieronder vindt U een vervolg op de lijst van publikaties in "Onder d'n Kroezeboom", Jaargang 6 nummer 4, nu van 1990 tot en met 1993.

1990:

Jaargang 7, nummer 1:

M.J. Barones van Heeckeren van Kell-van Tets (tevens dit overzicht samengesteld hebbende): De gebroeders Hein (schilder/dichter, midden 19e eeuw, omgeving Lochem-Ruurlo).
G.H. Kreeftenberg: Onderzoek naar een nieuwe vaart (deel 2-in de Graafschap Zutphen, anno 1601).

H. Hietbrink (bewerkt door J.H. Tornij): Verwarming in vroeger dagen (betreft luchtgasapparaat in koetshuis aan de Groenloseweg 12, anno 1908).

P.Y. ten Arve: Een onbetaalde rekening...??? (betreft inkwartiering Duitse- en Franse soldaten in het Evershuus te Ruurlo anno 1795).

Jaargang 7, nummer 2:

"Verslag fototentoonstelling" in april 1990 te Ruurlo.

E. Toevank: De geschiedenis van de Ruurlose Brandbestrijding (1820-1828).

J.A. Drent: De Linde op het Kerkplein.

G.H. Kreeftenberg: Onderzoek naar een nieuwe vaart (deel 3).

A.J. van Bremen: Van huisnijverheid tot industrie (omgeving Ruurlo).

Jaargang 7, nummer 3:

Albert Jan van Bremen: A'j plat könt praoten, mo'j neet laoten (zandruijter).

E. Toevank: De Geschiedenis van de Ruurlose Brandweer (1827-1890).

G.H. Kreeftenberg: Onderzoek naar een nieuwe vaart (slot).

A.P.J. van Heck: Bedelaars (turfwinningsproject v.n.l. te Veenhuizen 19e eeuw).

D. ten Arve: Boedel-inventarisatie (op 't Evershuus te Ruurlo in 1827/1883).

"Artikel uit de Geldersche Bode" d.d. 15 juni 1912 (betreft obstructie Dorpsstraat Ruurlo, door doormidden gescheurde boom).

Jaargang 7, nummer 4:

Melding van het bestuur van het overlijden van twee pioniers van de vereniging, dominee de Jong en D. ten Arve.

Albert Jan Van Bremen: A'j plat könt praoten, mo'j 't neet laoten (over de Kolde Markt, de derde maandag in november te Ruurlo).

E. Toevank: De Geschiedenis van de Ruurlose Brandweer (1882-1925).

M.J. Barones van Heeckeren van Kell-van Tets: Het wandkleed in de zaal van Kasteel Ruurlo.

A.J. van Bremen: Speculaaspoppen.

1991:

Jaargang 8, nummer 1:

E. Toevank: De Geschiedenis van de Ruurlose Brandweer (1926-1931) en het overzicht van branden die in Ruurlo geweest zijn tussen 1801 en 1902.

G.H. Kreeftenberg: De Veengoot (19e eeuw).

"Het ontstaan van Mariënveld in de 19e eeuw". Stuk uit de Zieuwentsse Koerier 1982.

Jaargang 8, nummer 2:

"Verslag tentoonstelling Veldnamen en oude Kaarten" in april 1991.

D. ten Arve: Boedel-inventarisatie (vervolg).

D.H. Kranenbarg: De Broodbakkerij omstreeks 1900 (deel 1).

A.J. Oolhorst: Postgeschiedenis van Ruurlo (poststempels/ 1852-1986).

Jaargang 8, nummer 3:

D.H. Kranenbarg: De Broodbakkerij omstreeks 1900 (deel 2).

P.Y. ten Arve: De man met acht namen.

G.H. Kreeftenberg: Brand in de Veldhoek (deel 1/ 1826-1827).

"Ontboezeming bij den dood mijner vrouw", gedicht van Jan ten Arve (1861).

Jaargang 8, nummer 4:

Albert Jan van Bremen: A'j plat könt praoten. Aover 't gezag van de pelitie.

L.H. Kranenbarg: Een terugblik (op de bouw van een woonhuis met winkel en bakkerij 1891; tevens opgave van wat er verkocht werd).

P.Y. ten Arve: Een genealogisch raadseltje (omstreeks 1700).
G.H. Kreeftenberg: Brand in de Veldhoek (deel 2).
Jan Oonk: Old Reurle en de oude landbouwwerktuigen.
"Geschiedenis van het Waterschap IJsselland-Baakse Beek" uitgezocht door de toenmalige secretaris van het waterschap, de heer F.J. Sessing.

1992:

Jaargang 9, nummer 1:

L.H. Kranenborg: Een terugblik (vervolg).
P.Y. ten Arve: Driedubbele bruiloft in Ruurlo 1808.
Wim Bluemers: Bracht Hendrik van de Haar een spreuk mee ?

Jaargang 9, nummer 2:

"Pinksterkroon bij Ruurlo", kranteartikel van J.G. Vos uit 1965.
G.H. Kreeftenberg: Brand in de Brinkmanshoek in 1819.
Henk Hietbrink: Ruurlose landverhuizers anno 1872.
P.Y. ten Arve: Schoolmeesters, kosters en voorzangers in Ruurlo, 17e en 18e eeuw.
H. Post: De Ruurlosche beek in de historie (19e eeuw).
"Stoppen, eerst betalen" (anno 1903), krantebericht uit 1975 over de tolbomen aan de Groenloseweg.

Jaargang 9, nummer 3:

Boekuitgifte. Artikel over het boek "De Krentewegge, een bijzonder brood bij geboorten" door Jozien Jobse-van Putten.
G.H. Kreeftenberg: Klepperman of nachtwacht anno 1800 (deel 1).
M.J. Barones van Heeckeren van Kell-van Tets: Verslag over de studiedag "Naamkunde en regionale geschiedbeoefening" in 1992.
"Geveltekens, een uiting van Achterhoekse Volkskunst"; een artikel van Wim Scholtz in de Achterhoekse Volksalmanak 1988.

Jaargang 9, nummer 4:

G.H. Kreeftenberg: Klepperman of nachtwacht 19e eeuw (slot).
H. Post: Geen Animo???. Bericht over 't kiesrecht vanaf 1877 tot 1928.
P.Y. ten Arve: Spelling en de familienaam.
C.Th. Klokke: Enkele gegevens uit het dagboek van Eimert Papenberg (19e eeuw).
"Kerstfeest in Zeggezomp"; gedicht uit "In en om het kleine dorp" van Kerst Zwart.

1993:

Jaargang 10, nummer 1:

"Verslag uitreiking Veldnamenboek", januari 1993.
"Overzicht van de archieven, die zich in het gemeente-archief Ruurlo bevinden".
"Leaven en laoten leaven" uit "In en om 't kleine dorp" van Kerst Zwart.
C.Th. Klokke: Enkele gegevens uit het dagboek van Eimert Papenberg (slot).
G.H. Kreeftenberg: Die goede oude tijd?! (19e eeuw).
H. Post: Ruurlo, nieuw en oud.

Jaargang 10, nummer 2:

P.Y. ten Arve: Wijsemoers in Ruurlo (1675-1775).
Henk Hietbrink: Hoe ontstond Borculo in de staat Michigan in Noord Amerika.
H. Post: De Coöperatieve Stoomzuivelfabriek "De Volharding" te Ruurlo.
G.H. Kreeftenberg: Elektra in Ruurlo (deel 1).
J.H. Tornij: Geschiedenis van Sophia's Lust.
"Het Ruurlosche Winkelaanbod anno 1952", uitgezocht door J.H. Tornij.

Jaargang 10, nummer 3:

"Pesthuis of Looisshuur" te Lochem, door Arjen Dieperink.
G.H. Kreeftenberg: Elektra in Ruurlo (deel 2).
G. Berends: Hervormde Kerk Ruurlo (Documentatierapport).
Wim Bluemers: Rekenen, tellen, meten, wegen, enz.
"Het vreemdelingenverkeer", uit "Ruurlo-een economisch sociologisch onderzoek".

Jaargang 10, nummer 4:

G.H. Kreeftenberg: Elektra in Ruurlo (slot).
Wim Bluemers: Rekenen, tellen, meten, wegen, enz (slot).

H. Post: De Coöperatieve Stoomzuivelfabriek "De Volharding" (slot).
G. Berends: Hervormde Kerk Ruurlo (Documentatierapport).

Overzicht publikaties naar onderwerp:

Ambachten, techniek, handel:

H. Hietbrink.
A.J. van Bremen.
W. Bluemers.
D.H. Kranenbarg.
L.H. Kranenbarg.
G.H. Kreeftenberg.
E. Toevank.
H. Post.
C. Th. Klokke.
J.H. Tornij.

Geschiedenis Ruurlo:

D. ten Arve.
P.Y. ten Arve.
A.J. van Bremen.
W. Bluemers.
F. Toevank.
H. Hietbrink.
G.H. Kreeftenberg.
H. Post.
J.A. Drent.

Streekgeschiedenis:

M.J. Barones van Heeckeren van Kell-van Tets.
G.H. Kreeftenberg.
A.P.J. van Heck.
J.H. Tornij.

Kerkgeschiedenis:

G. Berends.

Wegen en waterwegen:

G.H. Kreeftenberg.
H. Post.

Postwezen:

A.J. Oolhorst.

Rechtsgeschiedenis:

H. Post
A.P.J. van Heck.

Onderwijs:

P.Y. ten Arve.

Naamkunde:

P.Y. ten Arve.
M.J. Barones van Heeckeren van Kell-van Tets.

Overzicht aantal publikaties door leden van de vereniging:

G.H. Kreeftenberg	14
P.Y. ten Arve	7
A.J. van Bremen	5
H. Post	5
F. Toevank	4
W. Bluemers	3
H. Hietbrink	3
M.J. Barones van Heeckeren van Kell-van Tets	3
D. ten Arve	2
D.H. Kranenbarg	2
L.H. Kranenbarg	2
C. Th. Klokke	2
J.H. Tornij	2
G. Berends	2
J.A. Drent	1
D.J.H. Oonk	1
A.P.J. van Heck	1
A.J. Oolhorst	1

MINNE EN TROUW (in de spreekwoorden van de Achterhoek).

uitgezocht door Wim Bluemers.

In een maandblad uit 1947, genaamd "Erica", destijds verschenen bij A. Roelofs van Goor te Meppel en bedoeld voor de Drentse Jeugd, vond ik het volgende artikel van de hand van Hendrik Odink. Dit uittreksel bevat de tekst van de pagina's 268 t/m 271.

Minne en Trouw.

in de spreekwoorden van de Achterhoek.

Tegen spreekwoorden, dwazen en waarheid bestaat geen gericht.

De jonge bruid, die bij haar "oetrieging" (uitzet) ook haar eigen doodslinnen en dat van haar toekomstige man voegt - ik mag wel zeggen voegde, want 't zijn hier in ons Achterhoekse land maar enkelen meer die dit doen - mag op het "hennekleed" van haar man slechts de initialen van zijn voornaam merken, niet die van de achternaam daar, zo hij kwam te overlijden, de familienaam mee begraven zou worden en dus het geslacht uit zou sterven. Hieruit blijkt reeds dat, als de eerstgeborene een zoon is, deze met bijzondere vreugde wordt begroet, vooral bij onze boeren bevolking, waar dan 't vaderlijk erfgoed aan een stamhouder kan vererven. Als de eerste dan ook een meisje is, klinkt het spijtig: "Och 't is maor ne deerne" of "Och, 'n deernkind." De jonge moeder zal echter de vader troostend toevoegen: "Met deerne kue 'j jongs vangen. Is 't neet now, dan aover doezend wekke." Behalve dat vererven op een zoon zijn er ook andere redenen waardoor een meisje niet zo gewenst is, want " 'n vrommes - 'n half mense" en de vraag: " 'n Kind of 'n maeken?" kent ook geen grote waarde aan het vrouwelijk geslacht toe. Maar dit vindt mogelijk zijn grond hierin, dat 'n meisje "slechts een spint knollen meebrech", maar een jongen "honderd daalder".

De spelende jeugd echter zal straks elkaar plagend toeroepen: "De jonges kost ne halven cent, de deern ne daalder", wat de jonge vrijer beaamt als hij zingt: "ne flinke boerendeerne kost ne daalder", maar een schelm voegt er dan wel eens aan toe: "nee, wal ne pette vol".

Slechts node ziet de boer de dochterenschaar groeien: "völle deerne en grote goordens gaarden maakt ne boer arm". Omgekeerd is hij overtuigd "as onzen leven Heer jonges gef, dan gef e ok boksen". Het twee kinderen stelsel vindt geen genade in zijn ogen. Hoewel er ook zijn, die de voorkeur geven aan "ne stamgas en ne oetvloech", dus een jongen en een meisje; toch geldt nog steeds in 't algemeen: "völle kinder is ne eere" al weet men ook "dat ze oew hold de nöpkes van de klere".

Eene telt neet, twee geldt neet, drie is geene, veere is nog maor eene. Een andere mening blijkt uit het volgende: Eene is geene, twee is wat, drie is zat. Eén kind is dus helemaal niet in orde, wat ten overvloede nog onderstreept wordt in: " 'n eenigst kind en ne maondagsmaone daor is niks an galègen". 't Gemis van kinderen wordt diep gevoeld: "Wee gin kind of kuken hef, wet neet waorte zik veur plög". Ook hoort men dan wel eens de verzuchting: "Ik wol da'k maor achter ne holsbos ebrod hadde", dat wil zeggen móest trouwen, al wordt dit over het algemeen nog gevoeld als een schande, want "waor gin schaemte is, is ok gin eere". Of meisjes aan 't bovengenoemde doel beantwoorden lijkt in 't volgende twijfelachtig: "Deerne breng ief veur 'n ander groot" "Van andermans kinder holt ze meer as van de olde leu". Maar daar hoeft men zich vooreerst toch niet bang voor te maken. En toch de jaren van liefde en minnen breken zo spoedig aan. A'j aover vriejen praot, dan stekt ze joch de oorne op, as ne haze in zien lêger. De gelukkige moeder, aan de sponde van haar sluimerend kindje neergezeten weet 't wel en droomt reeds van die tijd, dat in de boezem van haar lieveling de jonge bloem der eerste liefde ontspruit; van die tijd als ze de bruidskrans zal vlechten om de slapen harer dochter, terwijl de laatste regels van 't wiegelied 't toekomstbeeld voltooien: En ze zullen ter bruiloft koem, als ons klein kindje trouwt.

Wanneer een meisje mócht vrijen? Zodra de muts werd opgezet, wat met circa 13 à 14 jaar plaats had. 'n Heudjesdeerntjen is nog te lutke.

Gelukkig maar voor onze jonge dochters dat dit laatste nu niet meer geldt, daar ze dan nooit "an 't oetvleegen too kwamen". De hoed heeft de muts wel totaal verdrongen. Voor jongens brak de vrijagetijd wat later aan. Geen wonder: "de boekweite is eerder riepe as de rogge"; "de proemen as de nötten". Groot-boerendochters mochten eerder aan vrijage denken, dan de meisjes van de wönners en kaormänne, want "riekelou's dochters en arme leu's ossen bunt vrog groot".

Is een meisje in letterlijken zin "groot" dan heeft dat zijn praktisch nut: " 'n groot vrommes is ne halven ledder in hoese"; doch is het ook wel eens onvoordelig: "grote deerns, lange jálke". Mogen onze jongens "reetelijke" (grote, slanke) meisjes wel graag lijden, 'ne "angekleeden bonen- staken" of "hildensleet" is neet wat in ziene ogene. Och, "a 'j met den hen vriejen wilt gaon, dan deen iej wal in 't screursgat te gaon staone" (scheurs of schreursgat was de opening in de rok, waar een grote zak voor zakdoek, enz onder hing). Men moest dus een klimpartij maken om een "smuksken" (kus) te kunnen geven. Evenmin houdt hij van "'n kroepheken", "ne hisel", "'n maelpuutjen", "'ne witvlies" of "een dee met de knietjes deur de tralies vret".

Lank en smal steet al te mal. Kort en dik hef te vólle schik. Maor ne maeken van de middelmaat, geet am wakkersten aover straot. Een meisje dat daar loopt "net of ze een hildensleet eslokkene hef", daar staat "as oet ne barkenstobben ehouwene" of "struns" is, vindt ook geen genade in des jongelings oog, ook niet ... "maor wee kan dan deerne wèzen?" Zo'n jongen moet wel bedenken dat "had-ik en wol-ik een arm volk gef" en "wee kuurboom zóch, voelboom krig". " 't Oge wil ok wat hebben" en het meisje weet dat "opmaken de botter dut verkopen". De jongen ziet dan ook zondags 't meisje graag kistenfien, dat wil zeggen 't kistentuug de beste kleren aan. Niettemin: "reetelijke deerns kleedt alles good en kunt ewig mooi wèzen". "Daor keu 'j better met te doone hebben as met ne raozende katte". Maar ach: "Ne witten scholdook (schort) en 'n mooi maeken smit zoo gauw". "Mooie bleumkes staot neet langé". Wie enkel een meisje kent "van oet de karke en van de dansbane (dus kistenfien) is bedroogene". "Van haoven bunt 't vake bellen, van ondern drellen" en 't beste leer je "ne deerne kennen as ze pas oet 't bedde kump". Dit laatste zal echter meer slaan op 't humeur, de stemming.

Het lamplicht is ook bedenkelijk: "Dook en vrouweleu mo 'j neet hiej de lóchte koopen" Het kan dan gebeuren dat men "ne katte in den zak kóch" en "zik zelvrs ne loes in den pels pot". Ook klinkt 't vermanend: "peerde en jonge vrouweleu mo 'j naor de bene zeen". Zijn die niet goed, dan kan de koop niet doorgaan. De door de natuur misdeelde maagden krijgen dan ook niet zo spoedig een vrijer mee, al zijn ook "de van God getekenden slim goedkoop" en al is ook de lokroep erg verstaanbaar: Lange lange riege, a 'j miej hebben wil keu 'j miej kriegen, als ze daar zo "op eur eenmood zit te koern" Heeft zo'n meisje niettemin 'n aardig gezichtje, dan loopt 't nog wel los. "Ne mooien kop deut 't gat verkoopen" en "gin pot zoo scheef of daor past nog wal ne deksel op". "Scheef en schel dat juffert wel" en ten slotte de wet der aantrekkingskracht: "Eène deerne trók meer as zeuven peerde, een vrouweleuhaar meer as zeuven hengste". Het haar is in meer dan één opzicht van betekenis, zelfs de kleur speelt een rol: "rood haar en elzenholt is neet op goôn grond verbouwd". Ten overvloede hebben "dee met rood haar ok nog haar op 'n tand". Dat het haar ook nog invloed heeft op 't verstand zou men uit het volgende kunnen afleiden: "Lank haar — ko 't verstand".

De geestvermogens der vrouw worden ook betwijfeld in: "Vrouweleu-praot en boeksweitenzaod lukt alle zeuven jaor — as 't lukt...".

Ook zegt men wel "is dreekantig". In de tijd der "raoze-jaorn" of "bolderjaorn" (Sturm und Drang-periode) is het verstand ook weleens zoek, of is 't een bewijs dat er nog iets is dat boven het verstand gaat?

"Leefde is blind", "leefde zut gin leed". Als dan 't henneken ok nog leggen wil en naerig wodt, dan hoort men menige moeder zuchten: "Ik kan better ne zak met vleegen (of vleu) bewaarn as de deerne". Vooral als een ander moeder-bewijs van onmacht of zorgeloosheid zegt: "Als ik miene haentjes laot vleegen, mo 'j owwe henneken maor waarn". In die periode "baedt de maekes 't leefste vuur 't spegel" zoals de jongens zeggen. Het meisje weet te goed dat "opmaken den botter dut verkopen". Uit die jaren zal ook wel dateren de klacht der maagd, die voor de spiegel staande en de muts opzettend, zuchtte: "Mutse at 't ow good geet, dan geet 't miéj neet good!".

Bij de omarming kwam de muts in het gedrang. Men moest er toch wat voor overhebben! Gelukkig dat de "raozejaorn" nog 'n keer eindigen en "jonkheid vergreuit", anders is 't gevaar groot dat zo'n meisje "op den ruilwagen kump", "ne ralje wodt", " 't tok-ei in de nettels leg", "trouwt achter 'n holsbos" of zelfs met "ne wilden waek bródt".

Wie dan echter direct met zijn oordeel klaarstaat, wordt toegevoegd: "De roewste schäöpe bléert op 'n hardst", "as 't aos lig in 'n graven, dan roopt alle raven" en "oewe henneken bunt ok neet op-evaogen". " 't Berouw kump nao de zónde" en "dan geet 't spinneveuten an". De eerste pijn is dan: Een wief-gin verblief, een lien op 't lief.

Beter is 't als de raad opgevolgd is: "Iej mot eers zeen da 'j 'n kówken hebt, vuur da 'j 'n veugeltjen hebt". Dat staat ook veelal op de voorgrond. "Waor 't hólten hānk is 't good trouwen" en "um ne hoesebroed wodt vólle edaone".

Is 't "bie-in trouwen" niet mogelijk, dan is er alle kans om zelf een nestje te bouwen, als rekening is gehouden met "woovölle koone (koeien) hef ze? Hebben ze good wat in de melk te kreumen? Hef ze Mozes en de Profeten? Geld is een voorname factor. "Ne boer is ne wonderlijk deer, hee veköch ne koo, hee veköch 'n kalf - maor veköch ok ziene dearne", namelijk aan de geld en goed bezittende. Slaat een scholtendochter toch "newönner" of "schuppendaghuurder" aan - 'n zonde die nooit vergeven kan worden - en zorgen de ouders niet voor de "oetrieging", dan heet het toch: "Das ne schande weerd! Ne koo geef iej nog 'n touw met" (om bij de aflevering weg te leiden) en "dan zo 'j oew eigen dearne niks meegeven!" "Is geld der neet good mee bieje", niettemin hoort men ook: "vrieje of trouwgood kump neet an 't daardebrood" (derde geslacht). Waar 't enkel om geld gaat, daar is 't gevaar heel groot dat de jongen "wal ne koo in den stal krig, mar 'n varken in 't bedde". Als dat waar is, dan begrijpen we de verzuchting "as Onzen Leeven Heer oew straffen wil, dan gef e ow ,n wief". Het laatste woord is echter niet aan het geld. "Geld is ter good mee bieje. maor at 't der umme geet...". Daar zijn ook nog andere machten: "Neet um 't geld, maor um 't beld; Neet um 't good, maor um 't blood".

Ouderlijk gezag blijkt tenslotte toch ijdel: "Dee zik hebben zult, kriegt zik toch!" "Dee veur oew in de weege is eleg, daor geet gin ander met nao bedde". "Elk krig 'n ziene, zee de kael en ik krieg Snieders Triene". De dochter zal tenslotte onverzettelijkt antwoorden: "Is hee mieje good veur man, dan oew as kiek-an".

Ook geldt "dee oew van Onzen Leeven Heer is too-edach, dee wolt oew an 'n hook van 'n heerd ehrach". Wie op grond van dit laatste mocht menen, dat hij thuis maar geduldig en werkeloos zijn meisje of vrouw kan verbeiden, wordt vermaand: "Iej mot neet mene, dat 'n vrommes an 't hoondergat ('t luikje in de niendure, achterdeur waardoor de kippen op de deel kunnen komen) nao binnen kump, nee iej mot ter ok wat vuur doen!"

"'n Halven ploeg mo 'j minstens trekken". Van een meisje dat meer dan halverwege komt heet het: "At de kribbe löp nao 't peerd, dan is 'n haver gin geld meer weerd" en "At de maekes zik goodkoop maakt, dan mot de jonges der niks meer van hebben".

Daar tegenover staat: "Um de zwatste kásten (zwartste kersen) mot 't hoogste wodden eklommen" en wil men het hoogste klimmen. Een jongen "die de katte maor oet 'n boom kik" loopt gevaar "dat 'm de plaggen oet de vaalt emaeid wott". "Zik zelve in 't lechte steet", daar het meisje weet "'n eenen graag, 'n andern graag en um één man keu 'j neet alleman haten". Veelal gaat 't dan ook: "nao dizzen weer ne frissen" en "hier ne haze, daor ne vos; morgen gao-we weer met 'n ander los". Dat de vader een al te bleue jongen, die gevaar loopt "stalstreijer" te worden, weleens een por geeft, doet 't eens zo geliefde versjen vermoeden: **Mien vaar, den zee is tegen mieje; Ik wette ne knappe dearne veur dieje; Maor iej mot ter wied nao lopen.**

Tegen het verre lopen heeft men veelal geen bezwaar: "Wa 'j wied haalt smaakt lekker, maor hef wal is ne bittarn naosmaak". "Veer aover 't veld - gin eer of gin geld". Dit neemt niet weg, dat over zo 'n vreemd meisje de bekoring ligt van 't onbekende, het geheimzinnige dat aantrekt. Ook heeft dit 't voordeel, dat 't verkering hebben zolang mogelijk verborgen kan blijven, wat in de eigen buurschap niet zo gemakkelijk gaat. Toch weet men ook dan nog wel raad, zelfs als bij de boer de knecht en de maagd met elkaar vrijen: "Neum ieje mieje koo, dan neum ik oew varken, dan kan onze volk der niks van merken" en "vriejen onder één dak, 'n groot gemak". De vrouwe merkt echter gauw iets, tenzij "dat de koo neet meer wet dat ze kalf is ewes", want "dee zik schimpt, dee zik mint".

Zoekt een jongen het in een vreemd buurschap dan klinkt het vermanend: "iej mot neet wieter gaon dan da 'j den schossteen kunt zeen roken". En dit niet alleen omdat men weet dat de jongens uit die buurschap niet kunnen dulden "dat eur de plaggen oet de vaalt wott emaeid" en dan zo 'n vreemdeling weleens "met 't gat op ne döörne hegge zet" of "vuur 'n ploeg spant"; maar ook gedachtig aan het rijmpje: **KOOP NAOBERS KOO, DAN KRIE NIKS TOO; VRIEJE NAOBERS KIND, DAN WET IEJ WA 'J WINT....**

De zedigste meisjes vindt men thuis. "De beste paerde vin ieje op stal, roet en bocht -ook raobullie en nachtmäre- aoveral". Gaat zo 'n jongen naar 't huis der maagd, dan past omzichtigheid, want "wee nao de dochter vrieje mot met de moder beginnen" en "men mot met de moder beginnen um töt de dochter te genaken". Dat de moeder in de keuze een belangrijke rol speelt, doet het volgende vermoeden: "Moeder raodt mieje good en raodt mieje wal, maor raodt mieje neet van um of". Maar hoe groot ook die invloed, tenslotte geldt "Waor der zik twee meent, hef den daarden niks te zeggen" en wel vooral "dee zik jong mint, die zik vindt".

(wordt vervolgd).